

بهداشت

دین مبین [اسلام](#) اهمیت زیادی به بهداشت جسم و روان قائل می باشد.

فهرست مندرجات

- ۱- واژه شناسی
- ۲- تعریف
- ۳- قلمرو و بحث
- ۴- دیدگاه قرآن
- ۵- ارزش دینی
- ۶- شرط تکالیف
- ۷- طهارت روحی
- ۸- فهرست منابع
- ۹- پانویس
- ۱۰- منبع

واژه شناسی

این واژه، مصدر مرکب مرخم و از دو کلمه فارسی «به» و «داشت» ساخته شده است.
^[۱] لغت نامه «بهداشت»، ج ۳، ص ۴۴۳۸.
بهداشت به نگاهداشتن تندرستی و حفظ صحت، معنا شده است.
^[۲] فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۶۱۱، «بهداشت».
به وسایل و ابزارهای نگاهداری سلامت نیز بهداشت گفته می شود.
^[۳] لغت نامه، ج ۳، ص ۴۴۳۸.

تعریف

در اصطلاح علمی به مجموعه قابلیت های فیزیکی، احساسی، روانی و اجتماعی که انسان را با محیط زندگی خود هماهنگ می سازد بهداشت
^[۱] التبیان فی دائرة المعارف قرآن کریم، صفحه ۳۵۱.
گفته می شود که با مفهوم سلامت پیوند نزدیک معنایی دارد،

قلمرو بحث

بهداشت در دامنه ای بسیار گسترده، همه قلمروهای زندگی انسان را پوشش داده، به دو شاخه اصلی «زیست محیطی» و «انسانی» تقسیم می شود که در بخش نخست، بهداشت هوا و جز، آب ها، گیاهان، جانوران و به طور کلی [بهداشت محیط طبیعی](#) زندگی بشر را شامل می شود و در بخش دوم، بهداشت محیط انسانی زندگی بشر در دو بخش فردی و اجتماعی و از سوی دیگر جسمی و روانی از قبیل نظافت بدن، پوشاک و مسکن، [تغذیه](#)، [خانواده](#)، محیط شهری، صنعت و فن آوری و بهداشت صوتی و تصویری و... را دربرمی گیرد.
^[۲] قضایا البینه من منظور اسلامی، ۱۲- ۱۹.

دیدگاه قرآن

به این اصطلاح در **قرآن** تصریح نشده است؛ اما از واژگانی چون «طیب»، «طهور» و مشتق آن دو و نیز «**شفاء**» و در نقطه مقابل، «**رجس**»، «**نجس**»، «**خبث**» و دیگر کلید واژه های مقاله پلیدی در کنار کلید واژه های مربوط به مقالات «**آرامش**» و «اضطراب» که به مبحث بهداشت روانی مربوط می شوند و نیز عموم **آیات** طبیعت در ارتباط با بهداشت محیط زیست، می توان دیدگاه قرآن را در این باره جست و جو کرد. طیب به معنای هر چیز خوشایند و پاک از آلودگی،

[۶] مفردات الفاظ القرآن «طیب»، ج ۱، ص ۵۲۷.

خبث به معنای هر چیز مادی و غیر مادی که پست و ناپسند شمرده شود،

[۷] مفردات الفاظ القرآن، «خبث»، ج ۱، ص ۲۷۲.

رجس و نجس به معنای هر چیز آلوده و کثیف به لحاظ طبیعی، عقلی یا دینی،

[۸] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۳۴۲.

[۹] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۷۹۱.

[۱۰] این منظور، لسان العرب، ج ۵، ص ۱۴۷.

[۱۱] این منظور، لسان العرب، ج ۱۴، ص ۵۳ - ۵۴.

طهور مصدر دیگر طهارت که گاه در نقش صفت مشبیه می آید، به معنای پاکیزگی جسمی و روحی

[۱۲] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۵۲۶.

و شفاء به معنای رفع **بیماری** و باز یافتن سلامت است.

ارزش دینی

در نگاهی کلی به **آیات قرآن**، بهداشت و پاکیزگی ارزشی دینی شمرده شده و نقطه مقابل آن خبیث و ناپسند نامیده شده است: «هَلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ...»

[۱۳] **مائده/سور ۵، آیه ۱۰۰.**

[۱۴] **اعراف/سور ۷، آیه ۱۵۷.**

، از این رو **خداوند** پاکیزگان را دوست دارد: «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ»

[۱۵] **توبه/سور ۹، آیه ۱۰۸.**

و در مواردی به آن سفارش کرده است: «و طَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ...»

[۱۶] **حج/سور ۲۲، آیه ۲۶.**

شرط تکالیف

خداوند از انجام هر کار زیانباری **نهی** کرده است: «... و لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ...»

[۱۷] **بقره/سور ۲، آیه ۱۹۵.**

[۱۸] **المبسوط فی فقه الامامیه، ج ۶، ص ۲۸۵.**

[۱۹] **التبیین فی دائرة المعارف قرآن کریم، ج ۲، ص ۱۵۱.**

تکالیف الهی و مسئولیتهای افراد، مشروط به عدم زیان جسمی و روحی گشته: «لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لِاتِّصَارٍ وَلِدَةً يُولَدُهَا وَلَا مَوْلُودًا لَهُ يُولَدُ»

[۲۰] **بقره/سور ۲، آیه ۲۳۳.**

[۲۱] **مجمع البیان، ج ۲، ص ۵۸۷.**

[۲۲] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۴۱.**

که با عنوان

[۲۳] **التبیین فی دائرة المعارف قرآن کریم، صفحه ۳۵۲.**

قاعده «لا ضرر و لا ضرار» در فقه مورد بحث قرار می گیرد.

[۲۴] **القواعد الفقهیه، ج ۱، ص ۲۱۱.**

طهارت روحی

مفهوم محسوس طهارت، در قرآن عمومیت یافته، شامل معنویات و **معقولات** شده و تعبیری چون **قیس** و سبحان به این بخش ارتباط دارند. **شریعت اسلام** هر دو بخش **طهارت** را مد نظر قرار داده و در شرع قانونمند ساخته و به احکامی در ارتباط با اجتناب از نجاست و ناپاکی ها و بیان راه های پاک ماندن **غسل** و **وضو** اشاره کرده و در رأس همه طهارت ها مفهوم **توحید** و طهارت های اخلاقی قرار دارد.

[۲۵] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۱۰ - ۲۰۹.**

قرار گرفتن طهارت در کنار **توبه**: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ»

[۲۶] **بقره/سور ۲، آیه ۲۲۲.**

وحدت سیاقی ایجاد کرده است؛ زیرا توبه به معنای رجوع به سوی خداوند و طهارت به معنای جدا شدن از ناپاکی و بازیابی پاک است و روشن است که این دو معنا در خصوص اوامر و نواهی الهی کاملاً مطابق است، بنابراین تعبیر مطلق آیه نشان می دهد که خداوند تمام انواع پاکیزگی را دوست دارد، پس استغفار و پاک اعتقادات و شست و شوی جسمی و بدنی و **اعمال صالح** و علوم حق همگی در بهداشت زندگی **انسان** نقش ایفا می کنند.

[۲۷] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۱۱ - ۲۱۲.**

نکته قابل توجه آن که تفکیک کامل بهداشت جسمی و روحی از یکدیگر بر اثر نگاه یکپارچه قرآن به انسان و غلبه رویکرد هدایتی بر آن چندان آسان نیست، با این حال امکان بازشناسی دو جنبه مذکور در آیت مربوط منتفی نیست.

فهرست منابع

- (١) قرآن كريم.
- (٢) فرهنگ فارسى.
- (٣) لغت نامه.
- (٤) قضايا البيئية من منظور اسلامى.
- (٥) مفردات الفاظ القرآن.
- (٦) ابن منظور، لسان العرب.
- (٧) المبسوط فى فقه الاماميه.
- (٨) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم.
- (٩) مجمع البيان.
- (١٠) الميزان فى تفسير القرآن.
- (١١) القواعد الفقيهيه.
- (١٢) Britannica: Health.

پاڻويس

١. [↑](#) لغت نامه، «بهداشت»، ج ٣، ص ٤٤٣٨.
٢. [↑](#) فرهنگ فارسى، ج ١، ص ٦١ «بهداشت».
٣. [↑](#) لغت نامه، ج ٣، ص ٤٤٣٨.
٤. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، صفحہ ٣٥١.
٥. [↑](#) قضايا البيئية من منظور اسلامى، ١٢ - ١٩.
٦. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، «طيب»، ج ١، ص ٥٢٧.
٧. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، «خبيث»، ج ١، ص ٢٧٢.
٨. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٣٤٢.
٩. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٧٩١.
١٠. [↑](#) ابن منظور، لسان العرب، ج ٥، ص ١٤٧.
١١. [↑](#) ابن منظور، لسان العرب، ج ١٤، ص ٥٣ - ٥٤.
١٢. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٥٢٤.
١٣. [↑](#) مائده/سورہ ٥، آيہ ١٠٠.
١٤. [↑](#) اعراف/سورہ ٧، آيہ ١٥٧.
١٥. [↑](#) توبه/سورہ ٩، آيہ ١٠٨.
١٦. [↑](#) حج/سورہ ٢٢، آيہ ٢٤.
١٧. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ١٩٥.
١٨. [↑](#) المبسوط فى فقه الاماميه، ج ٦، ص ٢٨٥.
١٩. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، ج ٢، ص ١٥١.
٢٠. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ٢٣٣.
٢١. [↑](#) مجمع البيان، ج ٢، ص ٥٨٧.
٢٢. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢٤١.
٢٣. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، صفحہ ٣٥٢.
٢٤. [↑](#) القواعد الفقيهيه، ج ١، ص ٢١١.
٢٥. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢٠٩ - ٢١٠.
٢٦. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ٢٢٢.
٢٧. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢١١ - ٢١٢.

منبع

[داناشنامه موضوعى قرآن كريم](#)

رده‌هاى ابن صفحه : [اخلاق اسلامى](#) | [بهداشت اسلامى](#)